
Yıldız

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Dergisi

(2019) Cilt 03, Sayı 02, s. 272-282

Enerji Politikaları Bağlamında Katar ve Suudi Arabistan Karşılaştırması

Ahmet Tabakoğlu^a

Çetin Bayatlı^b

Özet

Bu çalışmada Suudi Arabistan ve Katar'ın petrol ve doğalgaz üretim yapılarına değinildikten sonra, Katar'ın Ocak 2019 tarihinden itibaren OPEC'ten ayrılması ve doğalgaz üretimine odaklanma kararının nedenleri irdelenmiştir. Suudi Arabistan, coğrafi olarak Arap yarımadasında yer alması ve petrol üretimi bakımında bölgenin en büyük üretici olmasından dolayı çalışmaya dahil edilmiştir. Suudi Arabistan petrol rezervi bakımından zengin olduğu gibi Katar da doğal gaz bakımından bölgenin zengin ülkesi konumundadır. Bu çalışmada, Katar'ın ayrılma kararı almasında etkili olan faktörlere yer verilecektir. Katar'ın doğalgaz üretime ağırlık vermesi doğrudan ülkenin petrol ve doğalgaz rezervine bağlı olmasından yansısı; uluslararası piyasalardaki temiz enerjiye verilen önem ile birlikte, Katar'ın enerji tüketiminin doğalgaza bağlı olması ve LNG teknolojisine verdiği öncelikle, dış ticarete üstünlük sağlamayı hedeflemiştir.

Anahtar Kelimeler

Katar
Petrol
Doğalgaz
LNG

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 10.07.2019
Kabul Tarihi: 14.10.2019
Yayın Tarihi: 30.10.2019

^a Prof. Dr. Marmara Üniversitesi, İktisat Tarihi Ana Bilim Dalı, atabakoglu@marmara.edu.tr.

^b Marmara Üniversitesi, Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, Ortadoğu Ekonomi Politikası Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi, cetinbayatli@yandex.com.

ORCID: 0000-0003-4731-3672

Qatar vs Saudi Arabia Comparison in the Context of Energy Policies

Abstract

In this study, after discussing the oil and gas production structures of Saudi Arabia and Qatar, it discusses Qatar's decision to focus on natural gas production and the reasons for OPEC's decision to focus on natural gas production since January 2019. The reason for the inclusion of these conditions in the country of Saudi Arabia is that it is located in the Arabian peninsula geographically, because Saudi Arabia is the largest producer of oil production. Zira is located in Saudi Arabia, as the oil reserve in Saudi Arabia is rich. This will include the effective factors that can be decided to leave Qatar. The fact that Qatar focuses on natural gas production is directly linked to gasoline and natural gas reserves; Along with the importance given to clean energy in international markets, Qatar's energy consumption depends on natural gas.

Keywords

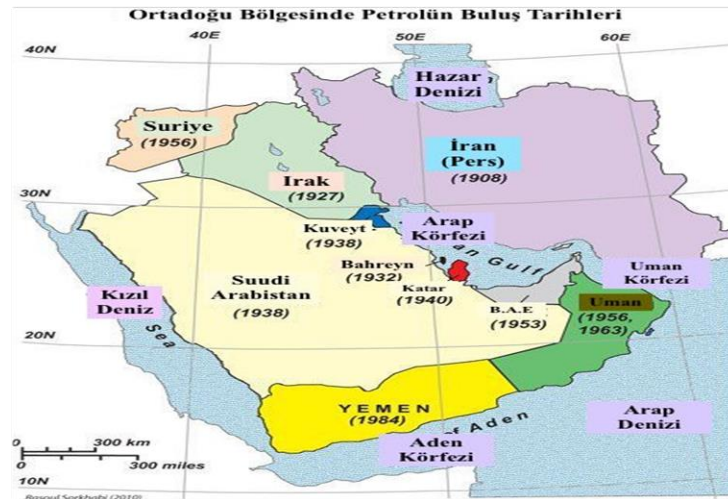
Qatar
Gasoline
Natural Gas
LNG

About Article

Sending Date: 10.07.2019
Acceptance Date: 14.10.2019
Issue Date: 30.10.2019

GİRİŞ

Ortadoğu'da kanıtlanmış ham petrol rezervi miktarı yaklaşık 740 milyar varil olup, sadece Suudi Arabistan, Irak, Kuveyt ve İran'da kanıtlanmış petrol rezerv miktarı yaklaşık 575 milyar varildir. Bu rezerv ise, dünyanın %57'sine tekabül etmektedir. Petrol gelirlerinden elde edilen kaynak 1995 yılından beri, Katar şeyhi Hamad Bin Halife tarafından ekonomik güç sağlayarak, önemli reformlara yapmasını kolaylaştırmıştır (Veysel, 2005, s.56,10,64).

Harita 1. Ortadoğu Bölgesinde Petrolün Bulunuşu ile ilgili Tarihleri Haritası

Kaynak: <https://www.geoexpro.com/articles/2010/01/the-first-oil-discoveries-in-the-middle-east>, (Erişim Tarihi: 21.06.2018).

Yukarıdaki haritadan anlaşıldığı gibi, Ortadoğu ülkelerinde petrolün bulunuş tarihi bulunmaktadır. Katar'da petrol, Ocak 1940 tarihinde, *Dukhan* bölgesinde bulunmuştur. Bununla birlikte, Katar'da petrol ihracatı, ancak 1949 yılında başlamıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan ve 1929 dünya ekonomik krizinden sonra, Katar'ın inci ticareti imkânsız hale gelmiştir. Kriz yıllarından sonra Katar'da petrol keşfedilerek; ülke gelişmeye başlamış ve ülke ekonomisi petrole bağımlı hale gelmiştir (Nofa, Erişim Tarihi: 23.06.2018) .

Doğalgaz, petrole kıyaslandığında, enerji içeriği bakımından verimliliği daha düşüktür ve depolanma açısından da farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar, doğalgaz ticaretinin; petrole kıyasla, daha az tercih edilir olmasına neden olmaktadır. Ayrıca doğalgaz, çevreye dost bir enerji kaynağı olmasına rağmen; petrol kullanımını kısıtlar konuma gelememiştir (İdris, 2007, s.50). Çalışmamızda, Katar ekonomisinin en önemli faktörü olan enerji sektörü işlenecektir. Enerji sektörünün en önemli kalemleri olan; Petrol, Doğalgaz ve Elektrik kategorize edilerek ele alınacaktır.

PETROL'ÜN İMTİYAZ VE KONTRAT SİSTEMİ ANLAŞMALARI

İmtiyaz siteminde, 1950'li yıllara kadar yaygın bir uluslararası petrol anlaşması türüdür. Çoğu imtiyazlar, uzun süreli olup 60, 75 ve 99 Yıllıktır. Petrol şirketleri, o ülkenin yeraltı hidrokarbon kaynaklarını arama ve işleyip üretme hakkına sahiptir. Ev sahibi ülke ise, petrol üretim sürecinde önemsiz etkiye sahiptir (İdris, 2007, s.145).

“Petrol şirketlerinin, ev sahibi ülkelere yaptıkları ödemelerin en başında royalti ödemesi gelmekteydi. Bir lisans hakkı veya ticari marka sahibi olan kişinin bir başkasına devrettiği bu hak ya da marka karşılığı almış olduğu bedel.” (İdris, 2007, s.146). İmtiyazlı sistemde, yatırımcı şirketin net gelirden masrafları düştükten sonra, geri kalan miktarı vergiye tabi tutulmuştur. Ancak, dünyadaki gelişmeler ve petrolün millileştirme akımından dolayı, imtiyaz sistemi yerine; kontrat sistemine gidilmesi sağlamıştır (İdris, 2007, s.147). Günümüzdeki anlaşmaların çoğu kontrat sistemine göre düzenlenmiştir. Kontrat sistemi, üretim paylaşım anlaşması ve servis anlaşması diye iki çeşit anlaşmaya ayrılmıştır. Üretim paylaşım anlaşması içinde, milli petrol şirketinin yeri çok önemli konumdadır. Üretim paylaşım anlaşmasının tümünde yer almamış olsa da royalti ödemeler %10 gibi oranda ödenmektedir (İdris, 2007, s.148, 153). Servis anlaşması, yatırımcı şirketlerine; aramanmış ve çıkarılmış petrolde hak verilmemiştir. Bunun yerine, risk servis anlaşmaları gibi; ev sahibi ülkenin petrol şirketine arama ve üretme çalışmalarından dolayı anlaşmayla belirlenmiş kazanımlara sahibi olmak; ya da tam servis anlaşmaları gibi ev sahibi ülkelere sunulan hizmetler karşılığında önceden anlaşılmış ücret ödemektir (İdris, 2007, s.156, 157).

SUUDİ ARABİSTAN'IN PETROL'ÜN ANLAŞMALARI

Suudi Arabistan hükümeti, 1933 yılında Standard Oil Company Of Carlifornia ile Petrol arama anlaşması imzalamıştır. Aynı yıl içinde, imzalanan imtiyazi yürütecek Carlifornia Arabian Standard Oil Company (Casoc) şirketi kurulmuştur. İlk petrol araması 1934 yılında *Kube Al-Damam* bölgesinde gerçekleşmiştir. Bununla birlikte Suud Arabistan'ın ilk petrol kuyusu, *Kube Al-Damam* böylesinin *Dahrhan*'da keşif edilmiştir. Suudi Arabistan'ının Kuyu inşası ve kazılması işleminde 240 Suudi işçi istihdam edilmiş ve malzeme temini için lojistik destek sağlamak için *Al-Habe*'de liman inşa edilmiştir (Suudi Aramco, Erişim Tarihi: 27.07.2018). Teksas Petrol Şirketi (Chevron Corporation), *Casoc*'tan %50 hisseyi almıştır. Suudi Arabistan 1938 yılında Damam kuyusundan 1,5 km derinliğinden 1,585 varil/günlük

ilk ticari miktarda petrol üretmiştir. 1939 yılında ise, Suudi Arabistan ilk petrol ihracatını gerçekleştirmiştir (Suudi Aramco, Erişim Tarihi: 27.07.2018).

Suudi Arabistan Petrol kuyuları 1983 yılında toplam 96 kuyu iken, 2001 yılında bu adet 2776 petrol ve doğalgaz üreten kuyu seviyesine ulaşmıştır (Talal & Nur, 2002, s.13). Suudi Arabistan Kral Abdulaziz döneminde dört imtiyaz anlaşma yapmıştır. İlki, İngiliz şirketleriyle, ikinci ve üçüncüsü Amerikan şirketleriyle ve son olarak Japon şirketiyle gerçekleşmiştir. Suudi Arabistan'nın ilk imtiyaz anlaşması Irak'ta bulunan İngiliz Turkish Petrol adına *Frank Holmes* ile *İhsa* bölgesi için imzalamıştır. Ancak bu anlaşma uzananların petrol bulamamasından dolayı gerçekleşmemiştir (Talal & Nur, 2002, s.49).

İngilizlerin Suudi Arabistan'ın bu bölgesiyle ilgilenmesi, Osmanlıların *Al-Katif* bölgesinde petrol bulunabileceği ifade eden raporların yazılmasından dolayıdır (Talal, Nur, 2002, 53). İngilizler, Amerikalılardan farklı olarak körfezin batı bölgelerinde petrol arama faaliyetini önceden gerçekleştirip petrol bulamayınca, Suudi Arabistan kralı Abdulazize yazarak boşuna çabaladıklarını bilendirip çekilmişlerdir (Talal & Nur, 2002, s.60).

Suudi Arabistan'nın ikinci anlaşma ise, Amerikalılarla ikinci imtiyaz anlaşması ile 1931 yılında varlıklı Amerikan *Krayin*'nin kral Abdulaziz'i ziyaret etmesiyle başlamıştır. Kral Abdulaziz, ülkesinde, çöl (Sahra) bölgesinde su sıkıntısından dolayı tarımın yapılamayacağından şikayetçi olmuştur. Bunun üzerine, Suudi Arabistan'nın çöl bölgelerine jeolojik tarama yapılması için *Krayin*'den yardım istemiştir (Talal & Nur, 2002, s.62-63). Bunun üzerine, 1931 yılında Cidde'ye ilk jeoloji mühendisi ziyaret ederek, Hicaz bölgesinde 1500 mil su taraması yaparak suyun olmadığını rapor etmiştir. Suudi Arabistan'da su taraması yapan uzaman, Kral Abdulaziz'i çöl bölgelerinde petrol aranması için Standard Oil Company Of California (SOCAL) şirketine yönlendirmiştir. Böylece, 1933 yılında Cidde'de, Suudi Arabistan ile Amerikan şirketi arasında, doğu bölgesinde petrol imtiyaz anlaşması imzalanmıştır (Talal & Nur, 2002, s.65).

1933 yılında Suudi Arabistan'la imzalanan imtiyaz anlaşması defalarca tekrar düzenlenme yapılmış ve sonunda 1936 yılında Teksas Şirketi (Texas Co.) Suudi Arabistan petrol imtiyazı sahibi olmuştur (Talal & Nur, 2002, s.66). 1938 yılında, Suudi Arabistan'ın Damam Petrol kuyusunda petrol üretimi başlamasıyla, Aynı yılda Suudi Arabistan Devletinin petrol ihraç eden ülke olarak ilan edilmiştir (Talal & Nur, 2002, s.72, 76). 1947 yılında Suudi Arabistan ve TAPLINE (Trans Arabian Pipeline Company) arasında petrol boru hattı yapım, onarım ve işletim imtiyazı imzalanmıştır. Tapline ise, Amerikan menşeli SOCAL, Texas Co. ve Mobile şirketlerinin oluşturduğu ARAMCO'nun şirkettir (Talal & Nur, 2002, s.78).

Suudi Arabistan ile Japon'a ile yaptığı imtiyaz anlaşma ise, Suudi Arabistan ile Kuveyt sınırı üzerinde 1949 yılında *Jiti* Japon şirketiyle imzalanmıştır. Japonlar, bölgeden 477000 Varil/Günlük petrol elde etmişlerdir. Elde edilen petrol üretimi ise, 1951 yılında *Ghawwar* petrol sahası ve 1952 yılında *Şadkum* bölgesinde petrol bulunmasıyla yükselmiştir (Talal, Nur, 2002, 80, 81). 1938 ile 1956 yılları arasında Suudi Arabistan petrol üretimi, ARAMCO, JİTİ petrol şirketi ve Arap Petrol Şirketi tarafından yapılmıştır (Talal & Nur, 2002, s.83).

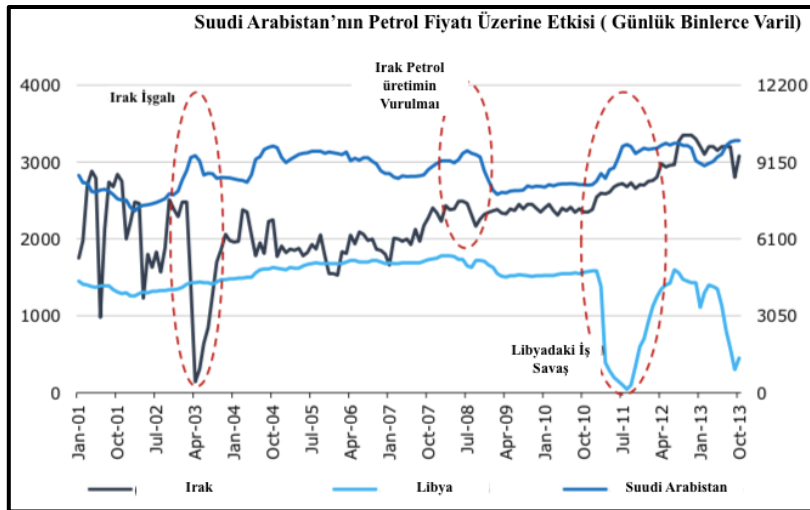

Grafik 1. Suudi Arabistan'ın Ham Petrol Üretimi

Kaynak: <https://tradingeconomics.com/saudi-arabia/crude-oil-production>, (Erişim Tarihi: 29.07.2018).

Yukarıdaki Grafik 1'den anlaşıldığı gibi; Suudi Arabistan'ın ham petrol üretimi 2018 yılında Mayıs ayında 10030 BBL/D/1K seviyesinden 10489 BBL/D/1K seviyesine yükselmiştir. 1973 yılından 2018 yılına kadar zaman diliminde, ortalama 8084,35 BBL/D/1K üretilmiştir. Suudi Arabistan ham petrol üretiminde, Kasım 2016 ve 1985 yıllarında rekor düşüş kaydetmiştir (Trading Economics, Erişim Tarihi: 29.07.2018). Suudi Arabistan ham petrol üretiminde yaşanan rekor düşüş; 1985 yılında ham petrol varili fiyatı 35 Amerikan dolardan 12 Amerikan dolarına düşmesindedir (Nazan & Şerife, 2016, s.132). 2016 yılı içinde de petrol fiyatındaki yaşanan rekor düşüş gösterebilmektedir.

Suudi Arabistan petrolünü pazarlayan ARAMCO, Benzin, Dizel, ham petrol, kükürt, LPG, Propan, Protan, Doğal Benzin, Kuru Gaz, Etan Gazı, Gaz Yağı, Sivil Havacılık Yakıtı, Askeri Jet Yakıtı, Akaryakıt ve Asfalt üretmektedir (Saudi Aramco, Erişim Tarihi: 29.07.2018).

Grafik 2. Suudi Arabistan Petrol Fiyatı Üzerine Etkisi

Kaynak: <http://www.alkhabeer.com/sites/default/files/Saudi%20Arabia-%20The%20Way%20Ahead%20-%20Arabic%20-.pdf>, (Erişim Tarihi: 29.07.2018).

Yukarıda Grafik 2'den anlaşıldığı gibi, uluslararası krizlerde Suudi Arabistan arzıyla petrol fiyatlarına etkisi gösterilmektedir. 2003 Irak'a yapılan askeri müdahale ve Libya'daki iç savaş sonucunda etkilenmesi gereken petrol fiyatına nasıl müdahale ettiği anlaşılmaktadır. Katar, petrol üretimi OPEC'in diğer ülkelerine göre daha az olması ve örgüt kararlarında etkin olmamasından dolayı, doğalgaz (LNG) üretimine yoğunlaşarak, Ocak 2019 yılı itibarıyla OPEC'ten ayrılma karar almıştır (BBC, 2018).

KATAR'IN PETROL ANLAŞMALARI

Katar, petrol rezervlerinin çıkarılması ile ilgili yeterli bilgi, teknik ve teknolojiye sahip olmadığından, bu teknolojilere sahip ülke/ülkelerle anlaşma yapma yoluna gitmiştir. İlk önce Katar, acil para ihtiyacını gidermek için katar, sınırlı imtiyaz sistemiyle para teminine gitmiştir. Daha sonra Katar ve diğer finansal şirketlerle karşılıklı hakları tanıyan kontrat sistemi ne geçmiştir (İdris, 2007, s.145, 147).

Katar'da petrol bulmak için ilk olarak 1937 yılında sondaj yapılmış olsa da ülke için petrol geliri ancak 1949 yılında gerçekleşmiştir. Böylece, 1957 yılında Katar devleti, petrol şirketinden 16 milyon Sterlin gelir elde etmiştir. Bu gelirden, Hükümdarlık ailesi ve yakın çevresinin payı $\frac{1}{4}$ iken; ikinci $\frac{1}{4}$ lük kısmı memur giderlerine tahsis edilmiş ve kalan kısmı ülkenin gelişimi için inşaat projelerinde kullanılmıştır (Jan, 1959, 173, 174). Bölgede İngiltere'nin güç kaybı, mali ve pazar sıkıntısı yaşamasının ardından, Ortadoğu bölgesinde yaşanan güç boşluğunu ABD doldürmüştür (Abbas, 2017, s.10).

ABD enerji bilgi yönetimine göre: Katar ekonomisi, bölgedeki diğer ülkeler gibi, enerji sektörü tarafından desteklenmiştir. 2014 yılı verilerine göre: Katar'ın kanıtlanmış petrol rezervi 25240 milyon varildir. Katar, ham petrol üretimi bakımından; 1961 yılından beri üyesi olduğu OPEC'in 12 üyesinde; ikinci en düşük petrol üreticisi konumundadır (U.s. Energy Information, 2018). Aşağıdaki Grafik altıda anlaşıldığı gibi; Katar'daki ham petrol üretimi, 2018 Şubat ayında 539 BBL/D/1K seviyesinden, 2018 Mart ayında 606 BBL/D/1K (1k günde binlerce varil temsil ediyor ve milyon varil sıra dışı olarak gösterilebilir (MBPD) olarak da söylenebilir) seviyesine yükselmiştir. Katar'daki ham petrol üretimi, 2000'den 2018'e kadar 738.24 BBL/D/1K seviyesine ulaşmış ve tüm zamanların en yüksek seviyesine çıkmıştır (Trading Economics, 2018).

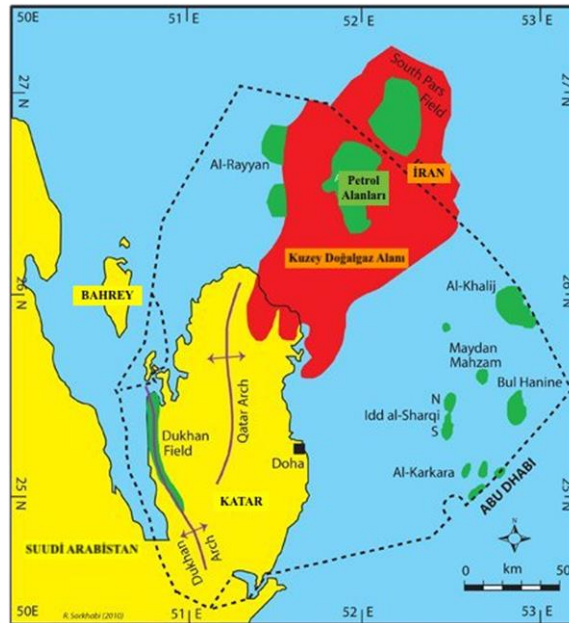
ABD enerji bilgi yönetimine göre: Katar ekonomisi, bölgedeki diğer ülkeler gibi, enerji sektörü tarafından desteklenmiştir. 2014 yılı verilerine göre: Katar'ın kanıtlanmış petrol rezervi 25240 milyon varildir. Katar, ham petrol üretimi bakımından; 1961 yılından beri üyesi olduğu OPEC'in 12 üyesinde; ikinci en düşük petrol üreticisi konumundadır (U.s. Energy Information, 2018). Aşağıdaki Grafik altıda anlaşıldığı gibi; Katar'daki ham petrol üretimi, 2018 Şubat ayında 539 BBL/D/1K seviyesinden,2018 Mart ayında 606 BBL/D/1K (1k günde binlerce varil temsil ediyor ve milyon varil sıra dışı olarak gösterilebilir (MBPD) olarak da söylenebilir) seviyesine yükselmiştir. Katar'daki ham petrol üretimi, 2000'den 2018'e kadar 738.24 BBL/D/1K seviyesine ulaşmış ve tüm zamanların en yüksek seviyesine çıkmıştır (Trading Economics, 2018).

Grafik 3. Katar'ın Ham Petrol Üretimi

Kaynak: <https://tradingeconomics.com/qatar/crude-oil-production>, (Erişim Tarihi: 24.06.2018).

Katar petrol şirketinin kendi işletme hakkına sahip olduğu karada bulunan Dukhan petrol kuyusu ile İOCs (uluslararası petrol şirketleri) denetiminde olan ve açık denizde bulunan Maydan Mahzam ve Bul Hanin petrol kuyularındaki işletmeyi; üretim paylaşımı anlaşması (PSAs) ile yürütmektedir. Katar, petrol üretim paylaşımı anlaşması şartlarına iyileştirmeler getirerek; petrol sektöründe üretim ve rezerv artırma çabasına girmiştir. Katar'ın Al Shaheen, Dukhan ve Idd Al-Shargi kuyuları; ülkenin ham petrol üretiminin %85 oluşturmaktadır (U.s. Energy Information, 2018). Katar, ham petrol açısından tüm ülke ihtiyaçlarını karşılayabilir niteliğe sahip olmakla birlikte; iç talebin petrol türevi ihtiyaçlarını ithal ederek sağlamaktadır. Ülkenin enerji ihtiyacının büyük kısmını ise doğalgazdan karşılamaktadır. Katar'ın petrolü üç ana terminalden ihracat edilmektedir; bunlar Umm Said (Mesaieed), Halul Adası ve Ras Lafan terminalidir. Katar petrol ihracatının büyük bölümünü Asya pazarlarına gerçekleştirmektedir (U.s. Energy Information, 2018).

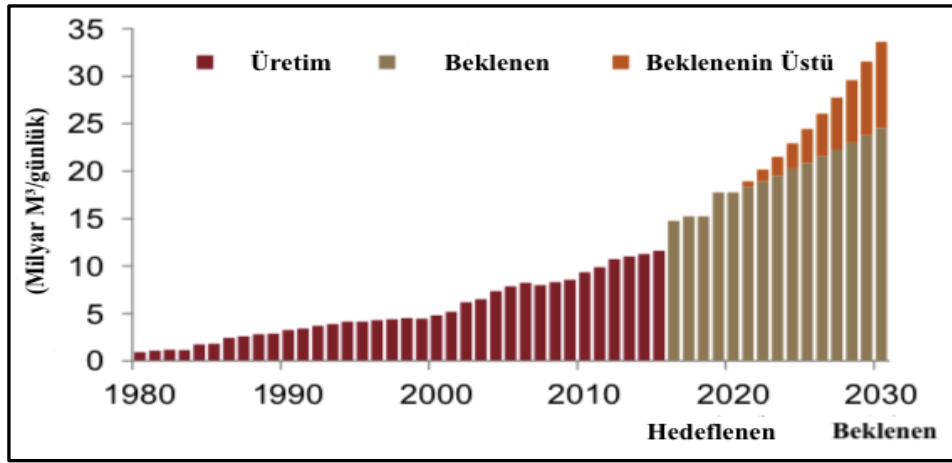
Harita 2. Katar'ın Kara ve Deniz Doğalgaz ve Petrol Kuyuları

Kaynak: <https://www.geoexpro.com/articles/2010/01/the-qatar-oil-discoveries>, (Erişim Tarihi: 24.06.2018).

Yukarıdaki haritadan anlaşıldığı gibi Katar, Arap Körfezinde petrol bölgesini İran ile ortak kullanmaktadır. Katar'ın petrol rezervinin, yeşil olarak işaretlenmiş bölgelerde; kırmızı ile belirtilmiş doğalgaz rezervine göre daha geniş bir alanda ve dağınık şekilde olduğu görülmektedir.

SUUDİ ARABİSTAN'IN DOĞALGAZ ANLAŞMALARI

Suudi Arabistan, doğalgaz üreticisi ve tüketicisi konumundadır. 2014 yılı itibarıyla, Suudi Arabistan doğalgaz rezervi 8488,9 BCM (Billion Cubic Meters) olarak açıklanmıştır. Suudi Arabistan Doğalgaz enerjisi bakımından Ortadoğu ülkelerinin altıncı ve rezerv bakımından Dünyanın üçüncüsüdür. Suudi Arabistan, 2014 yılı itibarıyla 102,4 BCM doğalgaz üretimi yaparak, Dünyanın sekizincisi olmuştur. Ancak, Suudi Arabistan doğalgaz tüketimi toplam enerji tüketiminin yaklaşık %40,7 seviyesinde gerçekleştirerek, sadece iç tüketimini karşılamaktadır. Dolayısıyla, Suudi Arabistan doğalgaz ihracatçısı değildir (World Energy Concel, 2018).

Grafik 4. Suudi Arabistan Doğalgaz Üretimi

Kaynak: <http://www.jadwa.com/ar/download/natural-gas-and-the-vision-2030-arabic/research-11-4-2-2-1-4-1-2-1-3-2-1-1-1-1-1-1-1-1-1-1-1-1,> (Erişim Tarihi: 30.07.2018).

Yukarıda Grafik 4'te anlaşıldığı gibi: Suudi Arabistan'nın 2030 yılı için doğalgaz üretimi için hedeflenen miktar 25 Milyar metreküp/ günlük üretiminin üstüdür. Oysa, 2010 yılı için Suudi Arabistan fiili doğalgaz üretimi 13 Milyar Metreküp/günlük düzeyinde gerçekleşmiştir. ARAMCO şirketi, 2009 yılından 2015 yıla kadar, Suudi Arabistan'da doğalgaz petrol üretiminin yükseltilmesi beklenen on yeni doğalgaz kuyusu keşif etmiştir. Suudi Arabistan güney doğusu 'da keşif edilen doğalgaz kuyuları *Tariga, Faris, Muruc* ve doğu bölgesinde, *Mihvaz, Abo Ali, Frs, Emcet, Elbedii, Admi* ve *El-Jafur* kara bölgelerindedir (Jadwa Investment, 2018). Katar, doğalgaz (LNG) üretimini yılda 77 Milyon Ton'dan 2024 yılına kadar 110 Milyon tona çıkarmayı hedeflemiştir (BBC, 2018).

KATAR'IN DOĞALGAZ ANLAŞMALARI

Doğalgaz, Katar enerji sektörünün merkezini oluşturmuştur. Dünyanın en büyük sıvılaştırılmış doğalgaz ihracatçısı konumundadır (U.s. Energy Information, 2018). 1971 yılında Katar'ın kuzey bölgesinde, dünyanın en büyük doğalgaz bölgesi bulunmuş, 2009 yılında kesin ölçümler yapılarak; bölgede bulunan kesinleştirilmiş doğalgaz rezervinin 900

trilyon m³ (dünyanın %14,3 rezervi) bulunduğu tespit edilmiştir. Katar'ın iç doğalgaz ihtiyacın, petrolle çıkan doğalgazdan karşılandığından dolayı; tespit edilen diğer bölgelerin değerlendirmesini erteletmiştir. Kuzey bölgedeki doğalgaz rezervi ancak 80'li yıllarda değerlendirilmeye başlamıştır. 1985 yılında, Japonya'ya ilk sıvılaştırılmış doğalgaz gemisi ulaşmış; Asya pazarında oluşan talebe istinaden 1997 yılında kapsamlı doğalgaz sevkiyatı için gereken lojistik ve üretim alt yapısı tamamlanmıştır (İbrahim & Harikan, 2012).

Katar, kuzeyde işletilen doğalgaz kaynağı sayesinde; Ortadoğu'nun ikinci kuru doğalgaz üretici konuma gelmiştir. Böylece, Gaz İhraç Eden Ülkeler Forumu Gas Exporting Countries Forum (GECF) üyesi olmuştur. 2006 yılı itibarıyla, sıvı gaz üretimi teknolojisini Gas To Liquids (GTL) geliştirerek; önde gelen sıvılaştırılmış doğalgaz Liquefied Natural Gas (LNG) ihracatçısı konumuna gelmiştir (U.s. Energy Information, 2018). 2011 yılında başlayan Barzan doğalgaz projesi, 2016-2017 yılları arası petrol fiyatından kaynaklanan; olumsuz etkileri bertaraf ederek, 1.4 Bcf/d (BulkContinuos Filament) kapasitede üretim yaparak; küresel enflasyonun etkilerine yönelik faaliyete geçecektir (Al-Afak El-İktisadiya Li-Dawlat Katar 2017-2015, 2018, s.11). Tarihsel bakımından, Katar'ın LNG ihracat işlemlerinin çoğu uzun vadeli petrole endeksli yapılmıştır. Ancak son yıllarda; spot satış pazarlarına kayarak, kısa vadeli sözleşmeler yapmaya başlamıştır. Katar, 2014-2020 yıllar arasında tedarik satın alma düzenlemelerinin bir parçası olan LNG üretim hacmi %90'dan fazlasına sahiptir (U.s. Energy Information, 2018). Katar'ın doğalgaz (LNG) üretim potansiyelini artırmak için, Ocak 2019 yılında OPEC'ten ayrılma kararı almıştır. Böylece, yıllık doğalgaz üretimi olan 77 Milyon Ton doğalgaz üretimi 2024 yılına kadar 110 Milyon Ton'a çıkarılmasını hedeflediğini açıklamıştır (BBC, 2018).

SUUDİ ARABİSTAN VE KATAR KARŞILAŞTIRMALI PETROL VE DOĞALGAZ POTANSİYELİ

Suudi Arabistan ile Katar'ın ekonomik doğal kaynak bakımından karşılaştırıldığında, Suudi Arabistan'nın daha geniş topraklara sahip olması bakımından avantajlı konumda olduğunu görmekteyiz.

Suudi Arabistan ile Katar'ın doğal kaynakları, etkinliği bakımından iki temel ayırımla açıklamaya çalışılmıştır. Doğal kaynaklar, doğalgaz ve Petrol ile diğer doğal kaynaklar şeklinde açıklanmıştır. Aşağıda tablo 10'da anlaşıldığı gibi, Petrol rezerv ve üretimi olarak Suudi Arabistan'ın Katar'dan daha çok rezerve ve daha büyük üretim kapasitesine sahip olduğu anlaşılmıştır. Suudi Arabistan, Uluslararası piyasalarda Petrol fiyatındaki dalgalanmaların yarattığı etkilere daha savunmasız olduğunu ve petrol gelirine daha bağımlı olduğunu göstermiştir.

Tablo 1. Suudi Arabistan ve Katar'ın Petrol Rezerv ve Üretimi (2018)

Ülke	Rezerv (Milyar Varil)	Üretim (BBL/D/1K)
Katar	25,24	619
Suudi Arabistan	266,26	10288

Kaynak: <https://tradingeconomics.com/kaynaklarından> yararlanmıştır. (Erişim Tarihi: 19.08.2018).

Suudi Arabistan ile Katar'ın ekonomik bakımından değerlendirilmesinde etkili diğer doğal kaynak parametresi ise, doğalgaz enerji kaynağıdır. Aşağıda tablo 11'de anlaşıldığı

gibi Katar'ın 243 Trilyon Metreküp rezervi olduğu ancak, Suudi Arabistan sadece 8,602 Trilyon Metreküp doğalgaz rezervine sahiptir. Suudi Arabistan'nın doğalgaz ihracatının olmaması, üretilen doğalgazın iç tüketimde kullandığını göstermiştir. Böylece, doğalgaz rezerv ve ihracatı bakımından, Katar'ın daha avantajlı konumda olduğunu anlaşılmıştır.

Tablo 2. Suudi Arabistan ve Katar'ın Doğalgaz Rezerv, İhracat Ve Üretimi
(2017 yılı için Metreküp (M³) olarak hesaplanmıştır)

	Katar	Suudi Arabistan
Doğalgaz Rezervi	243 Trilyon M ³	8,602 Trilyon M ³
Doğalgaz Üretimi	164 Milyar M ³	102,3 Milyar M ³
Doğalgaz İhracatı	129,9 Milyar M ³	0

Kaynak: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>, kaynaklarından yararlanmıştır. (Erişim Tarihi: 19.08.2018).

SONUÇ

Suudi Arabistan'ın Katar'a göre petrol üretimi bakımından daha avantajlı olmasına rağmen, doğalgaz üretiminin iç tüketimde kullanmasından dolayı Katar gibi radikal kararlar alamamıştır. Bununla birlikte, Suudi Arabistan'ın aşırı savunma harcamasından dolayı uluslararası piyasalardaki değişiklik sinyallerine rağmen, ekonomideki kaynak çeşitliliğe gitmekte ciddi adımlar atamamıştır. Bu durum, Suudi Arabistan'ı uluslararası savaşlara bağlı petrol fiyatındaki dalgalanmalarına doğrudan etki altında olmasına neden olmuştur. Ülkenin, Katar'a göre nüfus ve coğrafi olarak geniş olmasından kaynaklı, uluslararası krizlere daha açık hale getirmiştir.

Katar, Dünyanın önemli doğalgaz üreticisinden biri olmasından dolayı, elde edilen sonuca göre; Katar ile doğalgaz arası de anlamlı ilişki mevcuttur. Buna göre, GSYH'nin gelişimi ülkenin toplumsal ve teknolojik gelişimine neden olmaktadır. Bu gelişim sonucunda, temiz enerji kaynağı olan doğalgaz üretimine önem vermelerine desteklemektedir. Endüstri devriminin ardından yaşanan çevresel sorunlar, ülkeleri temiz enerji tüketimine yönlendirmektedir. Zira, zararlı salınımı olan enerji kaynakları, iklim değişikliğinden çevre felaketlerine kadar birçok olumsuz sonuca sebep olmuştur. Gezegenin geri dönüşü zor bir yıkımla yüz yüze olduğu BM raporlarında da yansıtılmıştır. Katar ekonomik kaynaklarını çeşitlendirerek ve doğru şekilde yatırımlar yaparak, toplumsal bilinci de yükselterek, kendisinin de ekonomik bağlamda avantajlı olduğu, doğalgaz üretim kapasitesinin gelişmesine yönelmektedir. Bu yaklaşımı destekleyen olay ise, Katar'ın Ocak 2019 tarihinden itibaren OPEC'ten ayrılması ve doğalgaz üretimine odaklanma kararıdır. Böylece Katar, diğer Arap yarımadası ülkelerine göre doğal kaynak yönetimi bakımından da daha etkin stratejik karar aldığı sonucuna varılmıştır. Uzun vadede Katar'ın bölge ülkelerine göre bölgedeki etkinliğinin de artacaktır. Bu etkinliğin gerçekleşmesinde rol oynayan en önemli etken ise, Katar'ın coğrafi konumu olmuştur. Katar'ın petrol ve doğalgaz sevkiyatını gerçekleştirmesi için elverişli limanlara sahip olması ve körfezde stratejik bir yer tutması ucuz taşıma avantajı sağlamıştır.

Katar'ın OPEC'ten çekilmesinde etkili olan faktörler bu şekilde sıralanabilmektedir: Katar'ın doğalgaz üretimi teknolojisine (LNG) verdiği önem, diğer

bölge ülkelerine göre rekabet bakımından avantajlı olması ve uluslararası piyasaların daha ucuz ve temiz enerjiye yönelmesi olmuştur.

KAYNAKÇA

Demir, İ. (2007). Uluslararası petrol sistemi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı. Ankara.

Nofa, A. (2014). A-Mohandi. <https://www.al-sharq.com/opinion/07/05/2014/انتاج-تاريخ-قطر-في-النفط-وصناعة> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 12.07.2019)

Suudi Aramco. <http://www.saudiaramco.com/ar/home/about/history/1930s.html> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 12.07.2019).

Talal, M. & Nur, A. (2002). *Kısat iktisaf alnaft fi almamalaka alarabia alsaudiye*, Birinci Baskı.

Trading Economics. (Erişim Tarihi: 29.07.2018). Saudi Arabian Oil Production, Erişim Adresi: <https://tradingeconomics.com/saudi-arabia/crude-oil-production> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 12.07.2019)

Yalçın Erik, N. & Koşaroğlu, Ş. M. (2016). Tarihsel süreç boyunca değişen petrol fiyatları; şeyl gazı etkisi ve bazı öngörüler. *C.Ü. İktisadi Ve İdari Dergisi*, 17(2), 132, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/282719> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 12.07.2019)

BBC. (2018). *Katar'ın petrol ihraç eden ülkeler örgütü OPEC'ten ayrılma kararı ne anlama geliyor*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46435925> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 12.07.2019)

JackBiribi, J. (1959). *Halej Alarabi*, (N. Mahir, Çev.). Birinci Yayın, Beyrut: Almaktabal Tijari Liltibaa Veltawzii Wel Neşir.

Busafwan, A. (2017). *Alhalej*. Alirth Albritani Walmostakbal, Bahrain Center For Studes Gn London BCSL

U.s. Energy Information. (2018), Qatar, http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/darp/dv/darp20140213_04_/darp20140213_04_en.pdf adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 29.07.2018)

World Energy Concel. (2018). *Gas in Saudi Arabia*, <https://www.worldenergy.org/data/resources/country/saudi-arabia/gas/> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 29.07.2019)

İbrahim, İ. & Harikan, F. (2012). *Al-iktisat Al-Katari Almazi Welmostakbal*, https://www.mdps.gov.qa/en/knowledge/Doc/Studies/Qatars_Economy_Past_Present_and_Future_2012_AR.pdf adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 12.07.2019)

Al-Afak El-İktisadiya Li-Dawlat Katar 2017-2015, (2018). https://www.mdps.gov.qa/en/knowledge/Doc/QEO/Updated_version_of_Qatar_Economic_Outlook_2015_2017_AR.pdf adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 12.07.2019)